

Bokanmälningar

Lars Jonung (red):

The Stockholm School of Economics Revisited

1937 myntades begreppet Stockholmskolan av Bertil Ohlin i ett par artiklar i *Economic Journal*. Samma år försvarade Erik Lundberg sin avhandling *Studies in the Theory of Economic Expansion*. Alltsedan dess har en debatt pågått om varifrån stockholmsekonomen fick sina idéer, huruvida de föregrep Keynes budskap i *The General Theory*, vilken inverkan de hade på den svenska krispolitiken på 1930-talet etc. 1987 organiserades en konferens i Stockholm om "The Stockholm School After 50 Years" särskilt tillägnad Erik Lundberg, som för övrigt avled strax efteråt. På konferensen framträdde en imponerande rad stockholmsskoledebattörer och ekonomer – bl a nobelpristagarna John Hicks och Paul A Samuelson. Deras inlägg finns nu samlade i en volym betitlad *The Stockholm School of Economics Revisited* (Cambridge University Press, 1991) och utgiven av Lars Jonung, som skrivit en fyllig inledning och sammanfattning. Klas Fregert har försett boken med en "Dramatis Personae" och en bibliografi över "icke-svensk" litteratur av och om stockholmsekonomena.

Boken belyser Stockholmskolan från många olika håll – dess inspirationskällor, dess mikroekonomiska, dynamiska och monetära framstötter, dess relationer till olika institutioner och personer. Att försöka reflektera mer än en bråkdel av allt som framträder i dessa ljuskäglor är ut-

siktslöst. Det gäller att koncentrera sig på några aspekter – och varför inte på de frågor som präglat den tidigare debatten: Vilka var skolans rötter? Föregrep skolan Keynes budskap i *The General Theory*? Vilka var för- och nackdelarna med skolans angreppssätt jämfört med Keynes? Kan man säga att skolan lyckades eller misslyckades? Vilka var faktorerna bakom skolans "fall"?

"Institutionella" rötter

Tre "institutionella" rötter grävs upp. Rolf Henriksson visar hur Nationalekonomiska klubben blev ett forum där de yngre ekonomerna insöp "den muntliga traditionen" från Knut Wicksell, revolterade mot sina lärofäder och ventilerade sina idéer. Earlene Craver berättar historien om det dollarflöde från Rockefeller Foundation som genom Gösta Bagges framstötter kanaliserades till Sverige från mitten av 1920-talet och som samlade stockholmsekonomena kring i huvudsak empiriska studier. Eskil Wadensjö undersöker utifrån tidigare outnyttjat material samma ekonomers utveckling inom ramen för 1927 års arbetslöshetsutredning, där deras forskningsintresse länkades in i bestämda banor.

Det är påtagligt vilken betydelse den äldre ekonomgenerationen hade för att etablera och driva de cirklar i vilka de yngre ekonomernas tankar kom att kretsa. Eli Heckscher initierade Nationalekonomiska klubben och Arbetslöshetsutredningen. Wicksell spelade en huvudroll i klubben fram till sin död 1926. Bagge startade och drev Rockefeller-pro-

jektet och spelade en huvudroll i utredningen. Cassels inflytande var naturligtvis också avsevärt, även om det inte tog sig uttryck i de tre cirklarna.

I frågan om stockholmsekonomen föregrep Keynes budskap går uppfattningarna som vanligt i sär. Hans Brems hävdar att Ohlin använde multiplikatorn och acceleratorn 1934 och att han därigenom hade en rikare modell än Keynes. Men Keynes vann, därför att hans modell var så operationell – man kunde ju göra så mycket med den och vara så säker på sin sak! Wadensjö visar att Ohlin använde sig av multiplikatorn 1933, men i sitt memorandum för Arbetslöshetsutredningen, efter kritik från Dag Hammarskjöld, utslöt en beräkning av offentliga arbetens multiplikatoreffekt. Otto Steiger tycker att det utifrån Wadensjös material står klart att Ohlin måste betraktas som en föregångsman. Bo Gustafsson är försiktigare och nöjer sig med att säga att Ohlin var den enda av stockholmsekonomen som kom i närheten av en teori om "output as a whole". Robert W Clower anser – i strid med Don Patinkins tolkning i *Anticipations of the General Theory?* (1982) – att det centrala budskapet hos Keynes handlar om "thick and thin markets" och att ingen som läst Ohlins artiklar från 1937 kan tvivla på att Ohlin förstod *The General Theory* bättre än Keynes själv. Men varken Keynes eller svenskarna upptäckte något avgörande nytt; de utvidgade bara Marshalls och Wicksells ramar. Claes Berg framhåller Lundberg som pionjär när det gäller att knyta samman multiplikatorn och acceleratorn och anser sig kunna bestyrka Schumpeters omdöme om Lundbergs avhandling – att den visar upp keynesianismens mikro- och makroekonomiska rötter mycket bättre än Keynes själv gjorde.

Fler frågor än svar

Dessa för Stockholmsskolan smickrande tolkningar möter hårt motstånd. Patinkin

konstaterar torrt att han varken i Keynes eller Ohlins texter kan finna något som stöder Clowers tolkning av deras respektive positioner. Johan Myhrman kan inte heller finna att stockholmsekonomen föregrep Keynes. Inte ens Ohlins arbete från 1934 innehåller någon allmän arbetslöshetsteori trots att det skrevs under det värsta depressionsåret på uppdrag av en statlig arbetslöshetsutredning. Paul A Samuelson tycker att Ohlins "inspire-rade journalistik" väger lätt jämfört med Keynes gåva till ekonomen: ett nytt hanterbart paradigm som man kunde testa, kritisera, förbättra – och förtrollas av. Enligt Assar Lindbeck är Lundbergs avhandling det viktigaste svenska bidraget till makroekonomin. Men den boken föregrep ju inte Keynes och de övriga svenskarnas anspråk i den vägen är mera grundade på myt än på verklighet. Björn Hansson ser Keynes och Stockholmsskolans insatser – principen om den effektiva efterfrågan respektive den dynamiska metoden – som komplementära snarare än konkurrerande.

Fördelarna med Keynes angreppssätt har framgått av några citat ovan. David Laidler talar om Stockholmsskolans "open-minded complexity" och Keynes "straight-forward simplicity". Om det i efterhand är svårt att få ett grepp om Stockholmsskolans budskap så beror det på att den ställde fler frågor än den gav svar. Däri låg både dess svaghet och dess styrka.

Kan man säga att Stockholmsskolan – bortsett från att den kom i skymundan av Keynes – lyckades eller misslyckades i sina olika uppsåt? Claes-Henrik Siven och Karl-Olof Faxén (den sistnämnde brukar räknas till den sena Stockholmsskolan) behandlar från lite olika utgångspunkter Gunnar Myrdals, Erik Lindahls och Ingvar Svennilsons försök att med inspiration från Schumpeter och Frank Knight lägga en mikroekonomisk grund för en dynamisk makroteori, och enas om att dessa försök aldrig lyckades. Lars We-

rin anser att Lindahl, Ohlin och Myrdal lyckades utvidga den casselska/walrasianska allmän-jämviktsmodellen i tid och rum och därmed åstadkom den tidens "Arrow-Debreu-teori". Denna bedrift försökte de emellertid skylla över, därför att de blev så angelägna att hävda sin originalitet gentemot Keynes och att distansera sig från Cassel och förknippa sig med Wicksell, som hade högre vetenskaplig status.

Flera bedömare tar fasta på att Stockholmsskolan lyckades få ut sitt budskap men misslyckades med att bevara dess svenska stämpel. William J Baumol menar att det förhållandet att Stockholmsskolan förlorade sin identitet beror på att dess angreppssätt blev så allmänt accepterat att dess svenska ursprung försvann ur sikte. Laidler, Patinkin, Axel Leijonhufvud och Hansson varierar samma tema.

Stockholmsskolans "fall"

Stockholmsskolan dog, men många av dess idéer överlevde. Jonung sammanfattar ett antal orsaker till skolans "fall". Stockholmsekonomerna a) översatte inte sina arbeten till engelska innan *The General Theory* kom ut, b) utvecklade inte en explicit teori för hur förväntningar bildas och hamnade i mycket "öppna" och obestämda system där "allt kan hända", c) var inte tillräckligt intresserade av att empiriskt testa sina teorier, d) drogs in i olika aktiviteter i politikens och statens tjänst, alternativt stöttes ut ur det akademiska systemet, som var för litet för att erbjuda dem tillräckliga incitament i form av tjänster.

De tidigare nämnda arbets- och diskussionscirkelarna kan ha haft betydelse inte bara för skolans uppgång utan också för dess "fall". Henriksson anser att Nationalekonomiska klubben från slutet av 1930-talet präglades alltför mycket av utländska gästspel och förlorade sin roll som svenskt debattforum. Wadensjö ser formen för forskningen i Arbetslöshets-

utredningen – en statlig utredning – som en faktor bakom såväl skolans uppgång som dess nedgång. Myhrman talar om att svenskarna i självtillräcklig isolationism förlitade sig enbart på Wicksell. Laidler är inne på att svenskarna isolerades från sina anglosaxiska kolleger under kriget. Hansson anser att utvecklandet av den dynamiska metoden 1927–32 var en intern svensk historia men efter 1937 präglades den av utländska inflytelser så att man inte längre kan tala om en skola i samma strikta bemärkelse. Samuelson tror att svenskarnas "cynism" gentemot matematik och ekonometri kom att hämma deras utveckling.

Vissa bedömare (Myhrman, Laidler) vill alltså göra gällande att självupptagenhet eller isolering i någon mening förklarar skolans fall, medan andra (Henriksson, Hansson) tvärtom anser att den förlorade sin identitet genom alltför intensiva kontakter med omvärlden.

Stora delar av kontaktytan mot omvärlden behandlas för övrigt i boken. Laidler jämför Stockholmsskolan med "österrikarna" – framför allt Friedrich von Hayek och Lionel Robbins. Nadim Shehadi spekulerar i att London School of Economics skulle ha kunnat bli Stockholmsskolans röst i den engelskspråkiga världen om inte Hayek och Robbins satt sig på tvären. John Hicks berättar om hur hans *Value and Capital* från 1939 påverkades av kontakterna med Lindahl. Jens Christopher Andvig jämför stockholmsekonomerna med och redogör för kritiken från Ragnar Frisch i Norge. Jan Petersson redogör för synpunkterna hos en annan kritiker: Johan Åkerman i Lund.

Alternativa framtider

Låt oss avslutningsvis blicka framåt. Kan Stockholmsskolan ge ytterligare bidrag till den ekonomiska forskningen? Leijonhufvud liknar ekonomiämnets historia vid ett beslutsträd, eller snarare en otuktad buske med många grenar och saven fort-

farande rinnande på en del ganska oväntade ställen, och undrar om det i dag inte finns anledning att gå tillbaks i grenverket och leta efter "alternative futures" i svenskarnas arbeten. Kumaraswamy Velupillai tror uppenbarligen att man kan hitta en hel del och säger sig vara överraskad av "aktualiteten, fräschören och djupet" i "de svenska mästarnas" arbeten. Baumol framhåller särskilt den fortsatta fruktbarheten hos Lundbergs angreppssätt, som ju inte blivit mindre genom datorernas intåg.

Kan den doktrinhistoriska forskningen bidra med ytterligare något om Stockholmsskolan? Ja, den här boken utgör kulmen men knappast slutet på debatten om Stockholmsskolan. Laidlers förslag till fortsättning låter exempelvis högst rimlig: att försöka följa hur de svenska idéerna anammades av icke-svenska ekonomer.

Fil dr BENNY CARLSON

Ekonomisk-historiska institutionen

Lunds universitet